

III. Uluslararası Aksaray Sempozyumu (25-27 Ekim 2018)
3rd. International Aksaray Symposium (25-27 October 2018)

Tam Metinler / Full Texts

AKSARAY ÜNİVERSİTESİ
SOMUNCU BABA TARİH VE KÜLTÜR ARAŞTIRMALARI
UYGULAMA VE ARAŞTIRMA MERKEZİ YAYINI

III. Uluslararası Aksaray Sempozyumu (25-27 Ekim 2018)
Tam Metin Kitabı

EDİTÖRLER

Mehmet Sami YILDIZ
Aksaray Üniversitesi, İslami İlimler Fakültesi

Ayşegül CAN
Aksaray Üniversitesi,
Somuncu Baba Tarih ve Kültür Araştırmaları Uygulama ve Araştırma Merkezi

Mehmet ÖZKAYA
Aksaray Üniversitesi, Eğitim Fakültesi

ISBN: 978-605-88368-8-4

Aralık 2018

“III. Uluslararası Aksaray Sempozyumu” isimli kitabın tüm yayın hakları Aksaray Üniversitesi Somuncu Baba Tarih ve Kültür Araştırmaları Uygulama ve Araştırma Merkezi’ne ait olup her hakkı saklıdır. Bu yayının hiçbir kısmı, editörlerin önceden yazılı izni olmaksızın çoğaltılamaz, bir geri çağrı sisteminde saklanamaz veya herhangi bir biçimde elektronik veya mekanik, kopyalama, kayıt veya başka yollarla iletilemez.

All rights of publication of the book "III. International Aksaray Symposium" belong to Aksaray University Somuncu Baba History and Culture Research and Practice Center and all rights are reserved. No part of this publication may be reproduced, stored in a retrieval system or transmitted in any form or by any means electronic, mechanical, photocopying, recording or otherwise, without the prior written permission of editors.

Dr. Öğr. Üyesi Mehmet Sami YILDIZ
Sempozyum Başkanı

İletişim
aksaraysempozyumu@gmail.com
Sekreter
Öğr. Gör. Ayşegül CAN (Aksaray Üniversitesi)

ABDURRAHMAN ASKERÎ'NİN MİRATÜ'L-İŞK'I IŞIĞINDA AKSARAY BAYRAMÎ MELAMÎLERİNE DAİR BAZI YENİ BİLGİLER

Ramazan Ata¹

Özet

Abdurrahman Askerî yazdığı eseriyle XVI. asır dinî ve tasavvufî hayatına yeni bir ışık getirmiştir. Kitabına verdiği isimle dünyaya sevginin aynasından bir mutasavvıf gözüyle baktığını bize ifade etmek istemiştir. Dönemin en çok gezen ve dinî anlatan insanların bu tip mutasavvıflar olduğunu düşündüğümüz zaman, İslam'ın yayılışını içermesi açısından da bu düşünceler çok önemlidir. Yanında birçok mutasavvıfla birlikte Anadolu ve Rumeli'nin birçok yerini dolaşmıştır. Eserinden anlaşıldığı kadarıyla, döneme kendisi de bir mutasavvıf olmasına rağmen, gayet objektif bir şekilde yaklaşmıştır. İnsanların yanlış dinî düşüncelerini ve yaşayışlarını hiç çekinmeden eleştirel bir dille anlatmaktan çekinmemiştir. Kullandığı dilden iyi bir eğitim aldığı anlaşılmaktadır. Hayatı, doğumu, ölümü ve ailesi hakkında tam bir bilgiye sahip olmasak da özellikle başta dönemin Bayramî Melamiliği ve diğer Melamileri olmak üzere tasavvufî hayat hakkında birinci elden orijinal bilgiler vermektedir. Kendisi bir Rumelili olduğu için Anadolu ile Rumeli arasında karşılaştırmalar yapabilmektedir. Dönemin tasavvufî manada beş önemli şehri olan İstanbul, Edirne, Ankara, Kayseri ve Aksaray arasındaki yolculuklarda gördüklerini karşılaştırmalı olarak değerlendirmesi, dönemin sosyal açıdan değerlendirilmesi için araştırmacılara önemli kolaylıklar sağlamaktadır. Osmanlı Devleti'nin en güçlü dönemlerini yaşadığı bir zamanda halkın yönetime nasıl baktığını değerlendirmek açısından da bu eser çok önemlidir. Bütün bu açılardan bakıldığında zaman klasik dönem Osmanlı dinî, siyasî, sosyal ve kültürel hayatını araştırmak isteyenler için çok önemli bir kaynaktır.

Abdurrahman Askerî'nin yazdığı Miratü'l-İşk, XVI. asırda yazılan ve günümüze ulaşan Bayramî Melamileri ile ilgili tek eserdir. Bu eseri yazan Abdurrahman Askerî'nin, Pir Ali Aksarayî'nin müridi ve onun oğlu İsmail Maşukî'nin arkadaşı olması eserinin Aksaray tasavvufu konusundaki önemini daha da artırmaktadır. İstanbul, Ankara, Kayseri, Aksaray ve Edirne'ye sıkça yaptığı yolculuklar ve dönemin tasavvufî çevreleri ile ilgili yazdıkları eserini daha da değerli kılmaktadır. Yakın dönemde değerli araştırmacı İsmail E. Erünsal'ın gayretleri ile ilim âlemine tanıtılan Miratü'l-İşk, XVI. asır tasavvufu konusundaki bazı yanlış ve eksik bilgilerimizi düzeltmektedir. Özellikle Somuncu Baba'nın Bursa'dan sonra Adana'ya gittiğini, mezarının Aksaray'da olduğunu açıkça kaydetmesi, Pir Ali Aksarayî'nin isminin Alâeddin olduğunu belirtip eceliyle Kayseri'de öldüğünü ekleyerek ölüm tarihini 1539 olarak kaydetmesi, oğlu İsmail Maşukî'nin de bundan bir süre sonra aynı yılda idam edildiğini söylemesi eksik bilgilerimizi tamamlayan çok önemli bilgilerdir.

Anahtar Kelimeler: Aksaray, Bayramî Melamileri, Pir Ali Aksarayî, İsmail Maşukî.

SOME NEW INFORMATION ON AKSARAY BAYRAMI MELAMIS UNDER THE LIGHT OF ABDURRAHMAN ASKERI'S MIRATU'L-ISK

Abstract

Miratu'l-Isk written by Abdurrahman Askerî is the unique work that was written in XVI on Bayrami Melamis and managed to reach until today. The author of that masterpiece Abdurrahman Askerî was the follower of Pir Ali Aksarayî and his son Ismail Maşukî's friend; therefore that makes the work more important. His frequent journeys to Istanbul, Ankara, Aksaray and Edirne and his writings on his era's Islamic Sufism scholars and schools has increased the value of his work higher. Thanks to Ismail E. Erünsal', who has made some research on the topic, recent precious work Miratu'l-Isk is introduced to the literature which help to correct some of the misunderstanding and misinformation about Islamic Sufism in XVI century. Especially his clearly suggesting Somuncu Baba's visit to Adana after his departure from Bursa and proofing that the tomb of Somuncu Baba is in Aksaray, his claiming that Pir Ali Aksarayî's original name was Alaeddin and he died in Kayseri in 1539 with natural reasons, his claiming that Pir Ali Aksarayî's son Ismail Maşukî died in the same year soon after his father's death by being executed; all those are precious and very important information.

In this study all the information revealed from Miratu'l-Isk written by Abdurrahman Askerî about Bayrami Melamis lived in XVI century will be gathered and then compared with the later information in order to reach the most reliable information. Thus some of the common misunderstanding about this period caused due to lack of bibliography will be able to be corrected.

Key Words: Aksaray, Bayrami Melamis, Pir Ali Aksarayî, Ismail Maşukî.

¹ Dr. Öğr. Üyesi, Aksaray Üniversitesi İslami İlimler Fakültesi, İslam Tarihi Anabilim Dalı, ataramazan68@gmail.com.

GİRİŞ

Abdurrahman Askerî'nin bu eseri yakın zamanlara kadar bilinmemekteydi. İsmail Erünsal'ın özel kütüphanesinde bulunan bu eser onun tarafından titizlikle transkribe edilerek bazı değerlendirmelerle ilim dünyasına kazandırılmıştır. Bu eserinde Askerî, kendi ismini ve eserinin ismini açıkça belirtmekte ve bu ismi kendisine gelen bir ilham sonucu verdiğini ilave etmektedir. Miratü'l-Işk'ın elimizde bilinen tek nüshası budur ve bu da İsmail Erünsal'ın kütüphanesinde bulunan nüshadır. Bu eser biraz güç okunan XVI. yüzyılda kullanılan klasik siyakat-rika karışımı bir yazı ile yazılmıştır.²

Abdurrahman Askerî bu eserini çok saygı duyduğu şeyhi Ahmed Edirnevî'nin tavsiye ve teşvikleri ile yazmıştır. Şeyhi ondan tasavvuf anlayışlarını anlatan ve herkesin anlayabileceği Türkçe bir kitap yazmasını istemiştir. Bunun üzerine Abdurrahman Askerî, 957 yılında Ahmed Edirnevî İstanbul'a geldiğinde bazı temel tasavvuf kitaplarından faydalanarak bu kitabını yazmıştır.³

Eserde Bayramî Melamiliğinin önde gelenlerinin keşif ve kerametleriyle ilgili rivayetlerin nakli yerine düşünce ve görüşlerinin bir araya getirilmesine önem verilmiştir. Diğer menakibnamelerin aksine Miratü'l-Işk sadece çeşitli rivayetleri toplayan bir menakib değil aynı zamanda klasik tasavvufi kaynaklara dayanan bir telif eser hüviyetindedir. Bu yönüyle bu alanın en büyük otoritesi kabul edilen Fuad Köprülü'nün tarihi kıymeti hiç şüphe götürmeyen ve tarihi kaynak olarak kullanılması mümkün olan menakibnameler sınıfından sayılabilir.⁴ A. Yaşar Ocak'ın sınıflandırmasında ise biyografi mahiyetindeki menakibnameler arasına girmektedir.⁵

Abdurrahman El-Askerî, şeyhi Pir Ali Aksarayî'nin tarikat silsilesi dolayısıyla Somuncu Baba, Hacı Bayram-ı Veli, Bünyamin Ayaşî ve Bıçakçı Dede hakkında önemli bilgiler vermektedir. Bütün bunların dışında tasavvuf tarihi ile ilgili bazı bilgileri muasır bir canlı şahidin kaleminden düzeltmektedir. Bundan dolayı XVI. yüzyıl sosyal, din ve tasavvuf tarihi için çok önemli bir kaynaktır. Bayramî Melamîleri arasında ikinci kırılmanın yaşandığı ve pek bilinmeyen dönemi bir canlı şahidin anlatmasıdır. Hacı Bayram Veli'nin 1437 yılında ölmesinden sonra Bayramîler arasındaki ilk kırılma Akşemseddin ile melâmet teamülü bilinen Bıçakçı Ömer Dede ayrışmasıdır. Bayramî Melamîleri arasındaki ikinci kırılma ise Pir Ali Aksarayî'nin oğlu İsmail Maşukî ile halifesi Pir Ahmed Edirnevî arasındaki çatışmalardır.⁶

Abdurrahman Askerî eserinde şeyhi Ahmed Edirnevî'yi korur ve haklı gösterir bir tarzda İsmail Maşukî ile aralarındaki kavgaları ve tartışmaları anlatmaktadır. Özellikle bu konulara biraz tedbirli bakmak şartıyla, dönemin şeyhleri ve müritleri ile tarikat mensupları hakkında diğer kaynaklarda bulunmayan gayet orijinal bilgiler vermektedir. Bu arada İsmail Maşukî'yi idama götüren sebepleri bütün boyutları ile anlatmaktadır. Ayrıca dönemin bazı tarihlendirmelerini düzeltebilecek bilgiler vermektedir.⁷ Artık dönemin en önemli kişiliklerinden olan Somuncu Baba'dan başlayarak Miratü'l-Işk'ın getirdiği yeni açılımları kısaca anlatmaya başlayabiliriz.

I. SOMUNCU BABA İLE İLGİLİ BAZI YENİ BİLGİLER

Somuncu Baba, Anadolu'nun Türkleşip İslamlaşmasında en önemli figürlerden birisi olmasına rağmen halen hayatı ile ilgili bilinmeyen veya eksik bilinen birçok konu vardır. Bunların başta geleni Somuncu Baba'nın mezarının nerede olduğu meselesidir. Bildiğimiz gibi Malatya'nın Darende ilçesi de Somuncu Baba'nın mezarına sahip çıkmaktadır. Somuncu Baba'nın muasır olmayan ve daha sonraki dönemlerde yazılan bazı eserlerde de bu iddia doğrulanmaktadır. Ayrıca Osmanlı Devleti tarafından verilen bazı belgeler buna dayanak gösterilmektedir. Miratü'l-Işk ise Somuncu Baba'nın mezarının Aksaray'da olduğunu açık biçimde kaydetmektedir. Bununla ilgili olarak eserde şunlar yazılıdır:

² Abdurrahman El-Askerî, *Miratü'l-Işk*, Sad., İsmail E. Erünsal, Ankara, 2003, s. XXX.

³ Askerî, *Miratü'l-Işk*, s. XXXI.

⁴ M. Fuad Köprülü, "Anadolu Selçukluları Tarihinin Yerli Kaynakları", *Belleten*, VII/25, Ankara, 1943, s. 422.

⁵ A. Yaşar Ocak, *Kültür Tarihi Kaynağı Olarak Menakibnameler*, Ankara, 1992, s. 39.

⁶ A. Yaşar Ocak, *Selçuklular, Osmanlılar ve İslam*, İstanbul, 2017, s. 190.

⁷ Ocak, *Selçuklular, Osmanlılar ve İslam*, s. 190-191.

“Mevludları Aksaraydur. Ravza-i mübarekeleri dahi şehir üzerinde olan kızıl depenün üstündedir. Şehre havale olan künbedlerdedür.”⁸

Somuncu Baba'nın Bursa Ulucami'de verdiği vaazdan sonra sırrının ortaya çıkmasıyla buradan ayrıldığı kesindir ama bundan sonra nereleri ve ne zaman dolaşarak Aksaray'a geldiği tartışmalıdır. Bir kısım araştırmacılar Somuncu Baba'yı Bursa'dan Kayseri'ye⁹, bazıları da Aksaray'a¹⁰ gönderirler. Miratü'l-Işk ise Somuncu Baba'nın Bursa'dan ayrılmasından sonra yaptığı yolculuğu daha farklı anlatmaktadır. Biz, Somuncu Baba'ya en yakın kaynak olması hasebiyle bu bilgilerin daha doğru olduğunu düşünüyoruz. Buna göre Somuncu Baba, Bursa'dan sonra Adana civarına gitmiş ve büyük ihtimalle Timur tehlikesi geçene kadar bölgede kalmıştır. Özellikle bölgenin Timur'un işgal alanı dışında olması düşünüldüğünde de bu bilgi doğruya daha yakın görünmektedir. Eserimiz Somuncu Baba'nın Bursa'dan ayrıldıktan sonra yaptığı yolculuğu şöyle anlatmaktadır: “*Sultan Şeyh Hamideddin Aksarayî ol vakıada Bursa'dan göçüp Adana vilayetinde Ceyhan suyunun kenarında vaki olan Sis kalesinin dağdan canibinde bir köyde olur imiş. Ol köyde Nebi Sufî dirler bir alemdarı var imiş. Anun evinde olurlar imiş.*”¹¹

II. HACI BAYRAM VELİ İLE İLGİLİ BAZI YENİ BİLGİLER

Hacı Bayram Veli, Anadolu'nun Türkleşip İslamlaşmasını sağlayan en önemli şahsiyetlerden birisidir. Hacı Bayram ile şeyhi Somuncu Baba arasındaki ilişkileri anlatan en eski kaynak Miratü'l-Işk'dır. Bu yönüyle eserimiz birinci elden kaynaktır. Hacı Bayram Veli'nin Osmanlı Devletinde kapıcıbaşılık¹² görevi yaptığını söyleyen en eski eser budur. Bundan bahseden diğer eser olan Semeratü'l-Fuad ise XVII. Yüzyılda yazılmıştır. Miratü'l-Işk'da Hacı Bayram Veli'nin Yıldırım Bayezid'in kapıcıbaşı olduğu şöyle ifade edilmektedir: “*Sultan Hacı Bayram, Yıldırım Bayezid Han'un kapucıbaşı imiş. Adı Numan imiş...*”¹³

Kaynaklar Hacı Bayram Veli'nin ne zaman Ankara'ya gittiği konusunda da ihtilaf etmektedirler. Bazı kaynaklar Hacı Bayram Veli'nin Somuncu Baba'nın vefatından sonra Ankara'ya gittiğini belirtirken, Abdurrahman Askerî onun Somuncu Baba ile Aksaray'a geldikten sonra 2-3 yıl Aksaray'da durup daha sonra şeyhi tarafından Ankara'ya gönderildiğini belirtir. Bu durum eserde şöyle anlatılır: “*... Pes Sultan Şeyh Hamid Kâbe'den gelüp Sis'e varup Nebi Sufî ve anı alup Aksaray'a gelirler. Bir yıldan sonra Hacı Bayram hazretlerine izin virür, Engürü'ye gönderürler...*”¹⁴

III. PİR ALİ AKSARAYÎ İLE İLGİLİ BAZI YENİ BİLGİLER

Pir Ali Aksarayî yazarımızın bizzat muhatap olduğu ve çok değer verdiği şeyhidir. Aynı zamanda İsmail Maşukî'nin babası, Pir Ahmed Edirnevî'nin de şeyhidir. Miratü'l-Işk'ın daha doğru bilgiler vererek Pir Ali Aksarayî hakkında düzeltmeler yaptığı konuların başında onun ismi, vefatı ve vefat tarihi gelmektedir. Bu konularda alanın uzmanları arasında farklı görüşler vardır. Konuya Pir Ali'nin gerçek ismi ile başlarsak bu konuda farklı görüşler vardır. Abdülbaki Gölpınarlı onun gerçek isminin Bahaeddin olduğunu söylemektedir.¹⁵ Son dönem araştırmacılarından Ahmet Yaşar Ocak da bu görüşü aynen tekrarlamaktadır.¹⁶ Ancak Miratü'l-Işk birçok kez Pir Ali Aksarayî'nin isminin Alâeddin

⁸ Askerî, *Miratü'l-Işk*, s. 82 a-b.

⁹ Ali Rıza Karabulut, *Mevlana'nın Hocası Seyyid Burhaneddin Hazretleri ve Kayseri İlmiye Tarihinde Meşhur Mutasavvıflar*, Kayseri, Tarihsiz, s. 116.

¹⁰ Ahmet Akgündüz, *Arşiv Belgeleri Işığında Somuncu Baba Şeyh Hamid-i Veli ve Neseb-i Âlisi*, İst., 1992, s. 38.

¹¹ Askerî, *Miratü'l-Işk*, s. 81-b.

¹² Kapıcıbaşı: Saray kapıcılarının amiri ve büyük zabiti hakkında kullanılır bir tabirdir. Kuruluş tarihi tam olarak bilinmemekle beraber Fatih Kanunnamesinde geçmektedir. (M. Zeki Pakalın, *Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü*, II, İstanbul, 2004, s. 167.)

¹³ Askerî, *Miratü'l-Işk*, s. 81-b.

¹⁴ Askerî, *Miratü'l-Işk*, s. 82-a.

¹⁵ Abdülbaki Gölpınarlı, *Melamilik ve Melamiler*, İstanbul, 1931, s. 46.

¹⁶ Ahmet Yaşar Ocak, *Osmanlı Toplumunda Zındıklar ve Mülhidler*, İstanbul, 1998, s. 271.

Ali olduğunu tekrarlamaktadır.¹⁷ Yazarımızın Pir Ali Aksarayî ile muasır olup bizzat görüştüğünü düşünürsek onun verdiği bu bilginin daha doğru olduğu kanaatine varırız.

Pir Ali Aksarayî'nin ismi tartışmalı olduğu gibi nasıl öldüğü konusu da tartışmalıdır. A. Gölpınarlı bu konuda pir Ali Aksarayî'nin Aksaray'daki mezarındaki kitabesindeki "Eş-şehid" ifadesine dayanarak onun idam edildiği kanaatine varmaktadır.¹⁸ A. Yaşar Ocak da Gölpınarlı'nın bu düşüncesinden yola çıkarak Pir Ali Aksarayî'nin idam edilmiş olabileceğini dile getirmektedir.¹⁹ Konunun muasır olan yazarımız ise bu konuda farklı bilgiler vermektedir. Pir Ali'nin bir vesile ile gittiği Kayseri'de eceliyle öldüğünü ve müritleri tarafından cenazesinin Aksaray'a getirilerek defnedildiğini belirtmektedir. Miratü'l-Işk'da Pir Ali Aksarayî'nin ölümü ile ilgili şunlar yazılıdır: "... *Sultanü'l-arifin Şeyh Alâeddin hazretlerinin ism-i şerifleri Pir Ali'dir. Mevlüdleri şehir-i Aksaray'dadır. Ravza-i şerifleri ve merkad-i mübarekeleri anda vaki olupdur. İntikalleri 945 (1539) Şabanı'nın 26'sında Kayseriye nam şehirde hülefadan Dedemzade Hacı Hayreddin evinde vaki olur. Şeyh Şaban de Aksaray'a getirüb gencine-i ışk-ı hâk-i pâke define idüp teslim iderler.*"²⁰

Miratü'l-Işk'ın ışığında vuzuha kavuşturulabilecek bir diğer konu da Pir Ali Aksarayî ve oğlu İsmail Maşukî'nin ölüm tarihleridir. Bu iki önemli şahsiyetin ölüm tarihleri de konun araştırmacıları tarafından tartışılmış ve ihtilaf konusu olmuştur. İlk dönem kaynaklarında bu konuda farklı tarihler verildiği için son dönem araştırmacıları da bu konuda farklı tarihleri vermişlerdir. A. Gölpınarlı eserinde Pir Ali ve İsmail Maşukî'nin ölüm tarihleri olarak 935 (1529) tarihini vermiştir.²¹ Daha sonra yanlışını anlayarak bunu 945 (1539) olarak düzeltmiştir.²² A.Yaşar Ocak da bazı çalışmalarında 935 (1529) tarihini vermiştir.²³ Fakat daha sonraki çalışmalarında bunu 945 (1539) olarak tashih etmiştir.²⁴ Konunun muasır bir kaynak olarak Miratü'l-Işk'ın ortaya çıkması ile Pir Ali ve oğlu İsmail Maşukî'nin 945 (1539) yılında öldükleri açıklığa kavuşmuştur. Abdurrahman Askerî, Pir Ali Aksarayî'nin ölüm tarihini açık şekilde 26 Şaban 945 olarak verdiğini belirtmiştir.²⁵ Yazarımız İsmail Maşukî'nin idam tarihini ise açık olarak yazmamaktadır. Bu konu mahkeme konusu olduğu için mahkeme kayıtları olan Şeriyye Sicilleri daha net bilgiler vermektedir. Dönemin Şeriyye Sicilleri incelendiği zaman 20 Zilhicce 945 tarihinde mahkemenin görüldüğü anlaşılmaktadır. Bu durumda idamın 945 yılı sonlarında veya 946 yılı başlarında gerçekleştiği anlaşılmaktadır. Böylece baba oğlun 1539 yılı içinde vefat ettikleri açık biçimde ortaya çıkmaktadır.

Pir Ali Aksarayî ile ilgili bir başka tartışma konusu, Kanunî'nin kendisi ile görüşüp görüşmediğidir. Bazı kaynaklar Kanunî Sultan Süleyman'ın Irakeyn seferine giderken Aksaray'a uğrayıp Pir Ali ile görüştüğünü belirtirler. Kanunî'nin Irakeyn seferine 1533 yılında gidip 1535 yılında döndüğünü biliyoruz.²⁶ Kanunî ile Pir Ali Aksarayî'nin görüşmediğini söyleyenler başta A. Gölpınarlı olmak üzere şeyhin 935 (1529) yılında öldüğünü düşünerek bu düşünceye varmaktadırlar.²⁷ Miratü'l-Işk Pir Ali Aksarayî'nin 945 (1539) yılında öldüğünü açığa çıkardığına göre Kanunî ile şeyhin görüşmesi de mümkün hale gelmektedir.

IV. İSMAİL MAŞUKÎ İLE İLGİLİ BAZI YENİ BİLGİLER

İsmail Maşukî, Osmanlı klasik döneminin en önemli tasavvufî şahsiyetlerinden birisidir. Bütün Melamî kaynaklarında lakabı Oğlan Şeyh ismi ise İsmail olarak zikredilir. Aşk yolunda şehit edilmesinden dolayı İsmail ismine Maşukî lakabı eklenerek İsmail Maşukî olmuştur. Miratü'l-Işk ise

¹⁷ Askerî, *Miratü'l-Işk*, s. 3-b, 12-a, 18-b, 11-a, 37-b.

¹⁸ Gölpınarlı, *Melamilik*, s. 45.

¹⁹ Ocak, *Zındıklar*, s. 271-272.

²⁰ Askerî, *Miratü'l-Işk*, s. 80-a.

²¹ Gölpınarlı, *Melamilik*, s. 45, 48.

²² Abdülbaki Gölpınarlı, *100 Soruda Türkiye'de Mezhepler ve Tarikatlar*, İstanbul, 1969, s. 264.

²³ A. Yaşar Ocak, *"İbn Kemal'in Yaşadığı XV. ve XVI. Asırlar Türkiye'sinde İlim ve Fikir Hayatı"*, Şeyhülislam İbn Kemal Sempozyumu, Ankara, 1986, s. 37.

²⁴ Ocak, *Zındıklar*, s. 279-284.

²⁵ Askerî, *Miratü'l-Işk*, s. 80-a.

²⁶ Peçevi İbrahim Efendi, *Peçevi Tarihi*, Haz. Bekir Sıtkı Baykal, Ankara, 1981, s. 128-138.

²⁷ Gölpınarlı, *Melamilik*, s. 45.

onun isminin Kemal olduğunu belirtir. Abdurrahman Askerî, İsmail Maşukî, Derviş Kemal ve Şeyh Kemal isimlerini eserinde karışık olarak zikreder. Eserde bu durum şöyle dile getirilir: “... Şeyh Kemal durduğunca noksan idüp hamlık gösterdi. Makam-ı ricale irecek iken âlem-i sabavete gitdi. Sultan’l-ârifin kaymakam olacak sultanı bulduğundan İstanbul halkına iltifat itmedi. Gelüp gidenlere Derviş Kemal size yiter didi.”²⁸

Pir Ali Aksarayî’nin oğlu İsmail Maşukî ve halifesi Pir Ahmed Edirnevî arasındaki kavgalar ve düşmanlık da dönemin önemli meselelerinden birisidir. Abdurrahman Askerî, şeyhi Ahmed Edirnevî ile İsmail Maşukî arasındaki ilişkilerin nasıl ve niçin bozulduğu ile ilgili birinci elden birçok bilgiler vermektedir. Dönemin bu iki önemli şahsiyeti arasındaki ilişkilerin düşmanlık derecesine ulaştığını da açıkça belirtmektedir. Ahmed Edirnevî ile İsmail Maşukî arasında ortaya çıkan fikir ayrılıkları İsmail Maşukî’nin Ahmed Edirnevî’ye düşmanca davranması derecesine ulaşmış ve bu durum İsmail Maşukî’nin İstanbul’da idamına kadar sürmüştür. Askerî bu konuda genellikle İsmail Maşukî’yi sorumlu tutarak onun ham olmasının bu kavgalara neden olduğunu belirtir. İsmail Maşukî’yi yanlış ve acele tavırları konusunda bizzat babasının uyardığını şöyle ifade eder: “Her çend ki sultan-ı mana say eyledi, nameler gönderdi, ihtiyarlar saldı. Dervişlik tevazu, meskenet, vakar, sükûnet, şeriat, tarikat, hakikat, marifet ve edeb gerekdirür dedikçe ol dahi ziyade şöhrete gitdi “eş şöhreti afet” hadisinden haberdar olmadı. Her çend ki âkiller ve kâmiller ile birlik eyle didi nasihat-pezir olmadı.”²⁹

Askerî’ye göre İsmail Maşukî, Ahmed Edirnevî ile kavgasını onun peşinden Edirne’ye kadar giderek sürdürmek istemiştir. Ancak Edirne halkının Pir Ahmed’i desteklemesi nedeniyle İstanbul’a dönmek zorunda kalmıştır. Bu durumu eserinde şöyle dile getirir: “... Ve akıbet Edirne’ye varıp hadise-i uzma itdi... Her ne ki isnad itdi ise halayık âni âna isnad idüp kazdığı kuyuya düşdi. Tiğ-i celal ile sahife-i rüzgârdan vücudunu mahv itdiler. Ve ol hadisede Edirne kavmi aziz Pir Ahmed hazretlerinin Pakizeliğine umumen varub şehadet idüp mazhar-ı duay-ı hâl oldular.”³⁰

V. PİR AHMED EDİRNEVÎ İLE İLGİLİ BAZI YENİ BİLGİLER

Pir Ahmed Edirnevî yazarımızın her yere beraber gittiği, Aksaray’a da beraber geldiği ve çok değer verdiği şeyhidir. Askerî’ye göre, Pir Ali Aksarayî Rumeli’ye tebliğ işini Pir Ahmed Edirnevî’ye vermiş ve bu konuda onu halifeliğine getirmiştir. Bu durumu Askerî eserinde şöyle dile getirir: “Nazarı şeriflerin Edirne savbına idüp himmetleri Aziz Pir Ahmed el-Edirnevî hazretlerine oldı. Tohm-ı Hidayet Rum iline saçıldı deyu buyururlar idi.”³¹

Abdurrahman Askerî’ye göre Oğlan Şeyh ile Ahmed Edirnevî kavgasının asıl nedeni Oğlan Şeyh’in gençliği ve tecrübesizliğidir. Sonunda Oğlan Şeyh’in idamı da göstermiştir ki, bu mücadelede Ahmed Edirnevî haklıdır. Bundan dolayı Abdurrahman Askerî’ye göre bu mücadeleden Ahmed Edirnevî galip çıkmıştır. Ancak Oğlan Şeyh’in doğru yoldan ayrılmış olan müritleri onun idamından sonra da bu mücadeleyi ve kavgayı bir inat uğruna sürdürmüşlerdir. Abdurrahman Askerî kendisinin Ahmed Edirnevî hizmetinde olmasından dolayı durumu gayet iyi bildiğini, onun taraftarlarının namaz ve oruçtan uzak kimseler olduğunu da, belirterek bu durumu eserinde şöyle dile getirmiştir: “Merhumun menakib-i bi-hudesi cem olunsa bir kitap olur... Şeref-i hilafet ile müşerref olup kaymakam-ı sultan-ı mülk ü mana oldular. Fakir ü hakir bu azizlerin hizmet-i şeriflerinde olup mecalis ü mehafilde cünbüş-i hakka ve feyz-i ıška nazır olurdu... Mefharü’l-arifin Aziz Pir Ahmed hazretlerine dahi fevkalhad ezalar itmiş idi. Canibinden celal nefeslerin idüp şimşir-i kazaya uğradı. Aceb derde giriftar idi kavmi, Salâtı terk ider sevmezdi savmu.”³²

Abdurrahman Askerî’ye göre Pir Ali Aksarayî hilafeti Ahmed Edirnevî’ye bırakmıştır. Miratü’l-Işk’ın birçok yerinde bu durum ifade edilir. Bunlardan bazıları şöyledir: “... Saltanat-ı hilafeti kaymakamı olan matlaü’l-envar ve mahzenü’l-esrar şeyhuşşuyuh Hacı Pir Ahmed Edirnevî hazretlerine

²⁸ Askerî, *Miratü’l-Işk*, s. 90-b, 91-b.

²⁹ Askerî, *Miratü’l-Işk*, s. 90-a, b.

³⁰ Askerî, *Miratü’l-Işk*, s. 91-a.

³¹ Askerî, *Miratü’l-Işk*, s. 90-a, 91-b.

³² Askerî, *Miratü’l-Işk*, s. 42-b, 43-a, 98-a.

ihşan idüp manend-i Haydar... Pir Ali'den himmet oldu Ahmed'e, Devlet-i Âdem verildi Ahmed'e; Ahmed oldu hadî-yi ehl-i zaman, bu zaman oldu meğr ahir zaman."³³

VI. DEVLET-TASAVVUF İLİŞKİSİ İLE İLGİLİ BAZI YENİ BİLGİLER

Abdurrahman El-Askerî'nin bu eseri aynı zamanda dönemi ile ilgili birçok ilginç bilgi vermektedir. Bu bilgiler birçok bildiğimizde düzeltmeler veya ilaveler yapmamızı gerektirmektedir. Bu eserin menkıbevî bir eser olmaması değerini bir kat daha artırmaktadır. Bildiğimiz gibi tasavvuf erbabı tarafından yazılan eserlerin en önemli eksikliği ve bilimsel sayılmamasının nedeni şahısları olağanüstü kişiler olarak anlatmalarındır. Bu eser Pir Ali Aksarayî'nin çevresinde gelişen ve yaşanan olayları zaman ve mekân bağlantısıyla nakletmekte ve bu yönüyle menkıbevî diğer tasavvuf erbabı eserlerinden ayrılmaktadır.³⁴

Miratü'l-Işk'da dönemin uleması, vaizleri ve tasavvuf erbabı ile ilgili ilginç bilgiler verilmektedir. Askerî'nin burada kullandığı sivri dilinden durumdan gayet şikâyetçi olduğu anlaşılmaktadır. Askerî, kendisinin de mensup olduğu tasavvuf erbabını birçok yerde şiddetle eleştirmektedir. Bunların sayılarının artmasına rağmen bu durumun şekilcilikten öteye geçmediğini, sosyal hayattan kopup tembelleştiklerini, kendilerini halktan farklı göstermek için değişik elbiseler giydiklerini, sarhoşlar gibi sürekli döndüklerini, keşif ve keramet sahibi olduklarını göstermek için insanları sürekli aldattıklarını söyler. Ulemanın birbirini beğenmeyip üstünlük davasına girdiğini, büyüklük davasında bulunduklarını ve gururla öğrenci okuttuklarını belirtir. Aynı tutumun halka dini anlatan vaizlerde de olduğunu, sevmedikleri insanları ayetlerden ve hadislerden deliller getirerek kötülemekten sakınmadıklarını ve her üç sınıfın da birbirini karalamaktan geri durmadıklarını ifade eder.³⁵

Miratü'l-Işk'da İsmail Maşukî'nin idamından sonra müritlerinin ve bağlılarının durumu da geniş biçimde açıklanmaktadır. Burada halkın soruşturmaya tabi tutulduğu ve büyük zulümler gördüğü belirtilmekte ama bunun birazda kendilerinin şeriattan uzaklaşıp yanlış yollara sapmalarından dolayı olduğunu ilave etmekte, tasavvuf ehlinin çoğunun cahil olup hurafelerin peşinden gittiğini ve sadece kuru birer taklitçi olduklarını eklemektedir. İnsanların dedikoduya çok meraklı olduklarını, tasavvuf ehlinin çoğunun dedikoduyu hal diye anlattıklarını, bunu alanların perişan almayanların hayran olduklarını ve bu tür kişilerin peşinden gidenlerin sapıklığa düştüklerini ilave eder.³⁶

Pir Ali Aksarayî'nin vefatından sonra şeyhin kim olacağı meselesi büyük tartışmalara neden olmuştur. Bazen çatışmaya varan bu tartışmalarda Abdurrahman Askerî'ye göre Oğlan Şeyh'in uzlaşmaz tutumunun da etkisi olmuştur. Bu çatışmalar Oğlan Şeyh'in idamından sonra da devam etmiştir. Bu durum Miratü'l-Işk'da şöyle anlatılmaktadır: "*Hikayet-i hal budur ki, Sultanu'l arifin devrinde mestane ve meczuplardan nice ham zuhur idüp dava-yı velayet ve sevda-yı eyalet idüp, Sultan-ı mülk mana fena-yı bekaya tebdil itdükten sonra dahi varisan-ı feyz-i la yezali ile muaraza idüp kıl u kal itdiler... Varis-i feyz ü hal olan Sultan-ı mana dervişliği perde idüp, tevazu meskenet küncine gidüp müddeiler mahcup düşüp bi-edebane cünbüşler itdiler.*"³⁷

³³ Askerî, *Miratü'l-Işk*, s. 5-a, b, 96-b.

³⁴ Askerî, *Miratü'l-Işk*, s. XXXIII.

³⁵ Askerî, *Miratü'l-Işk*, s. 9-b, 33-a,b, 47-a.

³⁶ Askerî, *Miratü'l-Işk*, s. 2-a, 7-a.

³⁷ Askerî, *Miratü'l-Işk*, s. 30-b, 31-a.

SONUÇ VE DEĞERLENDİRME

Miratü'l-Işk, XVI. asır dinî, tasavvufî ve sosyal hayatımız ile ilgili birinci elden orijinal bir kaynaktır. Bu eser Bayramî Melamiliğinin en fazla öne çıktığı genelde Osmanlı Klasik dönemi, özelde ise Kanunî Sultan Süleyman dönemini canlı bir şekilde anlattığı gibi bu tarikatın tarihine de ışık tutmaktadır. Ayrıca diğer kaynaklarda bulunmayan veya eksik verilen bilgileri tamamlaması onu daha önemli hale getirmektedir. Bu eser Bayramî Tarikatında Hacı Bayram Veli'nin vefatından sonra ortaya çıkan ilk iki kırılmayı geniş biçimde dile getirmektedir. Özellikle kendisinin de içinde bulunduğu ikinci kırılmada İsmail Maşukî'ye karşı şeyhi Pir Ahmed Edirnevî'yi haklı çıkarmaya çalışması dikkat çekmektedir. Bundan dolayı verdiği bilgileri kullanırken yazarımızın Pir Ahmed Edirnevî'nin bir müridi olduğu da gözden uzak tutulmamalıdır.

Eserde Bayramî Melamiliğinin önde gelenlerinin keşif ve kerametleriyle ilgili rivayetlerin nakli yerine, onların düşünce ve görüşlerinin bir araya getirilmesine önem verilmiştir. Diğer menakibnamelerin aksine Miratü'l-Işk sadece çeşitli rivayetleri toplayan bir menakib değil aynı zamanda klasik tasavvufî kaynaklara dayanan bir telif eser hüviyetindedir. Bu yönüyle bu alanın en büyük otoritesi kabul edilen Fuad Köprülü'nün tarihî kıymeti hiç şüphe götürmeyen ve tarihî kaynak olarak kullanılması mümkün olan eserler olarak değerlendirdiği menakibnameler sınıfından sayılabilir. A. Yaşar Ocak'ın sınıflandırmasında ise biyografi mahiyetindeki menakibnameler arasına girmektedir.

Abdurrahman El-Askerî, şeyhi Pir Ali Aksarayî'nin tarikat silsilesi dolayısıyla Somuncu Baba, Hacı Bayram-ı Veli, Bünyamin Ayaşî ve Bıçakçı Dede hakkında önemli bilgiler vermektedir. Bütün bunların dışında tasavvuf tarihi ile ilgili bazı bilgileri muasır bir canlı şahidin kaleminden düzeltmektedir. Bundan dolayı XVI. yüzyıl sosyal, din ve tasavvuf tarihi için çok önemli bir kaynaktır. Bayramî Melamîleri arasında ikinci kırılmanın yaşandığı ve pek bilinmeyen dönemi bir canlı şahidin anlatmasıdır. Hacı Bayram Veli'nin 1437 yılında ölmesinden sonra Bayramîler arasındaki ilk kırılma Akşemseddin ile melâmet teamülü bilinen Bıçakçı Ömer Dede arasında yaşanmıştır. Bayramî Melamîleri arasındaki ikinci kırılma ise, Pir Ali Aksarayî'nin oğlu İsmail Maşukî ile halifesi Pir Ahmed Edirnevî arasındaki daha sonra Kanunî Sultan Süleyman döneminde meydana gelmiştir.

Bu eser tasavvuf tarihinde pek çok yanlış düzeltilecek bilgiler aktarmaktadır. Miratü'l-Işk, Somuncu Baba'nın mezarının Aksaray'da olduğunu açık biçimde kaydetmektedir. Bununla ilgili olarak eserde şunlar yazılıdır: *"Mevludları Aksaraydur. Ravza-i mübarekeleri dahi şehre üzerinde olan kızıl depenin üstündedir. Şehre havale olan künbedlerdedir."* Bir kısım araştırmacılar Somuncu Baba'yı Bursa'dan Kayseri'ye, bazıları da Aksaray'a gönderirler. Miratü'l-Işk ise Somuncu Baba'nın Bursa'dan ayrılmasından sonra yaptığı yolculuğu daha farklı anlatmaktadır. Buna göre Somuncu Baba, Bursa'dan sonra Adana civarına gitmiş ve büyük ihtimalle Timur tehlikesi geçene kadar bölgede kalmıştır. Özellikle bölgenin Timur'un işgal alanı dışında olması düşünüldüğünde de bu bilgi doğruya daha yakın görünmektedir. Hacı Bayram Veli'nin Yıldırım Bayezid'in kapıcıbaşı olduğu ve isminin Numan olduğu ifade edilmektedir: *"Sultan Hacı Bayram, Yıldırım Bayezid Han'un kapıcıbaşı imiş. Adı Numan imiş..."* Kaynaklar Hacı Bayram Veli'nin ne zaman Ankara'ya gittiği konusunda da ihtilaf etmektedirler. Bazı kaynaklar Hacı Bayram Veli'nin Somuncu Baba'nın vefatından sonra Ankara'ya gittiğini belirtirken Abdurrahman Askerî, onun Somuncu Baba ile Aksaray'a geldikten sonra 2-3 yıl Aksaray'da durup daha sonra şeyhi tarafından Ankara'ya gönderildiğini belirtir.

Pir Ali Aksarayî'nin gerçek ismi konusunda farklı görüşler vardır. Abdülbaki Gölpınarlı onun gerçek isminin Bahaeddin olduğunu söylemektedir. Son dönem araştırmacılarından Ahmet Yaşar Ocak da bu görüşü aynen tekrarlamaktadır. Ancak Miratü'l-Işk, birçok kez Pir Ali Aksarayî'nin isminin Alâeddin Ali olduğunu tekrarlamaktadır. Yazarımızın Pir Ali Aksarayî ile muasır olup bizzat görüştüğünü düşünürsek onun verdiği bu bilginin daha doğru olduğu kanaatine varırız. Pir Ali Aksarayî'nin ismi tartışmalı olduğu gibi nasıl öldüğü konusu da tartışmalıdır. Konunun muasır olan yazarımız bu konuda farklı bilgiler vermektedir. Pir Ali'nin bir vesile ile gittiği Kayseri'de eceliyle öldüğünü ve müritleri tarafından cenazesinin Aksaray'a getirilerek defnedildiğini belirtmektedir.

Miratü'l-Işk'ın ışığında vuzuha kavuşturulabilecek bir diğer konu da Pir Ali Aksarayî ve oğlu İsmail Maşukî'nin ölüm tarihleridir. Bu iki önemli şahsiyetin ölüm tarihleri de alanın araştırmacıları tarafından tartışılmış ve ihtilaf konusu olmuştur. Konunun muasır bir kaynak olarak Miratü'l-Işk'ın ortaya çıkması ile Pir Ali ve oğlu İsmail Maşukî'nin 945 (1539) yılında öldükleri açıklığa kavuşmuştur.

Yazarımız İsmail Maşukî'nin idam tarihini ise açık olarak belirtmemektedir. Bu konu mahkeme konusu olduğu için mahkeme kayıtları olan Şeriiye Sicilleri daha net bilgiler vermektedir. Dönemin Şeriiye Sicilleri incelendiği zaman 20 Zilhicce 945 tarihinde mahkemenin görüldüğü anlaşılmaktadır. Bu durumda idamın 945 yılı sonlarında veya 946 yılı başlarında gerçekleştiği anlaşılmaktadır. Böylece baba oğlun 1539 yılı içinde vefat ettikleri açık biçimde ortaya çıkmaktadır. Pir Ali Aksarayî ile ilgili bir başka tartışma konusu, Kanunî'nin kendisi ile görüşüp görüşmediğidir. Bazı kaynaklar Kanunî Sultan Süleyman'ın Irakeyn seferine giderken Aksaray'a uğrayıp Pir Ali Aksarayî ile görüştüğünü belirtirler. Kanunî'nin Irakeyn seferine 1533 yılında gidip 1535 yılında döndüğünü biliyoruz. Kanunî ile Pir Ali Aksarayî'nin görüşmediğini söyleyenler başta A. Gölpınarlı olmak üzere şeyhin 935 (1529) yılında öldüğünü düşünerek bu düşünceye varmaktadırlar. Miratü'l-Işk, Pir Ali Aksarayî'nin 945 (1539) yılında öldüğünü açığa çıkardığına göre Kanunî ile şeyhin görüşmesi de mümkün hale gelmektedir.

İsmail Maşukî, Osmanlı klasik döneminin en önemli tasavvufî şahsiyetlerinden birisidir. Bütün Melamî kaynaklarında lakabı Oğlan Şeyh ismi ise İsmail olarak zikredilir. Aşk yolunda şehit edilmesinden dolayı İsmail ismine Maşukî lakabı eklenerek İsmail Maşukî olmuştur. Miratü'l-Işk ise onun asıl isminin Kemal olduğunu belirtir. Abdurrahman Askerî, İsmail Maşukî, Derviş Kemal ve Şeyh Kemal isimlerini eserinde karışık olarak zikreder. Eserde bu durum şöyle dile getirilir: "... Şeyh Kemal durduğunca noksan idüp hamlık gösterdi. Makam-ı ricale irecek iken âlem-i sabavete gitti. Sultan'î-ârifin kaymakam olacak sultanı bulduğundan İstanbul halkına iltifat itmedi. Gelüp gidenlere Derviş Kemal size yiter didi."

Pir Ali Aksarayî'nin oğlu İsmail Maşukî ve halifesi Pir Ahmed Edirnevî arasındaki kavgalar ve düşmanlık da dönemin önemli meselelerinden birisidir. Ahmed Edirnevî ile İsmail Maşukî arasında ortaya çıkan fikir ayrılıkları İsmail Maşukî'nin Ahmed Edirnevî'ye düşmanca davranması derecesine ulaşmış ve bu durum İsmail Maşukî'nin İstanbul'da idamına kadar sürmüştür. Abdurrahman Askerî bu konuda genellikle İsmail Maşukî'yi sorumlu tutarak onun ham olmasının bu kavgalara neden olduğunu belirtir. İsmail Maşukî'yi yanlış ve acele tavırları konusunda bizzat babasının uyardığını şöyle ifade eder: "*Dervişlik tevazu, meskenet, vakar, sükûnet, şeriat, tarikat, hakikat, marifet ve edeb gerekdirür dedikçe ol dahi ziyade şöhrete gitti...*" Askerî'ye göre İsmail Maşukî, Ahmed Edirnevî ile kavgasını onun peşinden Edirne'ye kadar giderek sürdürmek istemiştir. Ancak Edirne halkının Pir Ahmed'i desteklemesi nedeniyle İstanbul'a dönmek zorunda kalmıştır. Bu durumu eserinde şöyle dile getirir: "... *Ve akıbet Edirne'ye varıp hadise-i uzma itdi... Her ne ki isnad itdi ise halayık âni âna isnad idüp kazdığı kuyuya düşdi. Tiğ-i celal ile sahife-i rüzgârdan vücudunu mahv itdiler...*"

Pir Ahmed Edirnevî, yazarımızın her yere beraber gittiği, Aksaray'a da beraber geldiği ve çok değer verdiği şeyhidir. Askerî'ye göre, Pir Ali Aksarayî Rumeli'ye tebliğ işini Pir Ahmed Edirnevî'ye vermiş ve bu konuda onu halifeliğine getirmiştir. Oğlan Şeyh ile Ahmed Edirnevî kavgasının asıl nedeni Oğlan Şeyh'in gençliği ve tecrübesizliğidir. Sonunda Oğlan Şeyh'in idamı da göstermiştir ki, bu mücadelede Ahmed Edirnevî haklıdır. Ancak Oğlan Şeyh'in doğru yoldan ayrılmış olan müritleri onun idamından sonra da bu mücadeleyi ve kavgayı bir inat uğruna sürdürmüşlerdir. Abdurrahman Askerî kendisinin Ahmed Edirnevî hizmetinde olmasından dolayı durumu gayet iyi bildiğini, İsmail Maşukî taraftarlarının namaz ve oruçtan uzak kimseler olduğunu da belirterek bu durumu eserinde dile getirmiştir. Abdurrahman Askerî'ye göre Pir Ali Aksarayî hilafeti Ahmed Edirnevî'ye bırakmıştır. Miratü'l-Işk'ın birçok yerinde bu durum ifade edilir, "... *Saltanat-ı hilafeti kaymakamı olan matlaü'l-envar ve mahzenü'l-esrar şeyhuşşuyuh Hacı Pir Ahmed Edirnevî hazretlerine ihsan idüp...*"

Abdurrahman El-Askerî'nin bu eseri aynı zamanda dönemi ile ilgili birçok ilginç bilgi vermektedir. Bu bilgiler birçok bildiğimize düzeltmeler veya ilaveler yapmamızı gerektirmektedir. Bu eserin menkibevî bir eser olmaması değerini bir kat daha artırmaktadır. Bildiğimiz gibi tasavvuf erbabı tarafından yazılan eserlerin en önemli eksikliği ve bilimsel sayılmamasının nedeni şahısları olağanüstü kişiler olarak anlatmalarıdır. Bu eser, Pir Ali Aksarayî'nin çevresinde gelişen ve yaşanan olayları zaman ve mekân bağlantısıyla nakletmekte ve bu yönüyle menkibevî diğer tasavvuf erbabı eserlerinden ayrılmaktadır. Miratü'l-Işk'da dönemin uleması, vaizleri ve tasavvuf erbabı ile ilgili de ilginç bilgiler verilmektedir. Askerî'nin burada kullandığı sivri dilinden durumdan gayet şikâyetçi olduğu anlaşılmaktadır. Askerî, kendisinin de mensup olduğu tasavvuf erbabını birçok yerde şiddetle eleştirmektedir. Bunların sayılarının artmasına rağmen bu durumun şekilcilikten öteye geçmediğini, sosyal hayattan kopup tembelleştiklerini, kendilerini halktan farklı göstermek için değişik elbiseler

giydiklerini, sarhoşlar gibi sürekli döndüklerini, keşif ve keramet sahibi olduklarını göstermek için insanları sürekli aldattıklarını söyler. Ulemanın birbirini beğenmeyip üstünlük davasına girdiğini, büyüklük davasında bulunduklarını ve gururla öğrenci okuttuklarını belirtir.

KAYNAKÇA

Abdurrahman El-Askerî, *Miratü'l-Işk*, Sad., İsmail E. Erünsal, Ankara, 2003.

Akgündüz, Ahmet, *Arşiv Belgeleri Işığında Somuncu Baba Şeyh Hamid-i Veli ve Neseb-i Âlisi*, İstanbul, 1992.

Karabulut, Ali Rıza, *Mevlana'nın Hocası Seyyid Burhaneddin Hazretleri ve Kayseri İlmiye Tarihinde Meşhur Mutasavvıflar*, Kayseri, Tarihsiz.

Gölpınarlı, Abdülbaki, *Melamilik ve Melamiler*, İstanbul, 1931.

Gölpınarlı, Abdülbaki, *100 Soruda Türkiye'de Mezhepler ve Tarikatlar*, İstanbul, 1969.

Köprülü, M. Fuad, “*Anadolu Selçukluları Tarihinin Yerli Kaynakları*”, Belleten, VII/25, Ankara, 1943.

Ocak, A. Yaşar, *Kültür Tarihi Kaynağı Olarak Menakibnameler*, Ankara, 1992.

Ocak, Ahmet Yaşar, *Osmanlı Toplumunda Zındıklar ve Mülhidler*, İstanbul, 1998.

Ocak, A. Yaşar, *Selçuklular, Osmanlılar ve İslam*, İstanbul, 2017.

Ocak, A. Yaşar, “*İbn Kemal'in Yaşadığı XV. ve XVI. Asırlar Türkiye'sinde İlim ve Fikir Hayatı*”, Şeyhülislam İbn Kemal Sempozyumu, Ankara, 1986.

Peçevi İbrahim Efendi, *Peçevi Tarihi*, Haz. Bekir Sıtkı Baykal, Ankara, 1981.